

Co to są byliny

▲ Bodziszek himalajski (*Geranium himalayense*) występuje w Kaszmirze i Nepalu.

Byliny to rośliny, które w naszych warunkach klimatycznych rosną na stanowisku zewnętrznym dłużej niż dwa lata. Ogólnie można powiedzieć, że są to wszystkie rośliny, które żyją ponad dwa lata, zatem do tej grupy powinny należeć również rośliny drzewiaste – drzewa i krzewy. Z praktycznego, ogrodniczego punktu widzenia do bylin zaliczane są jednak tylko rośliny zielne. Warunek ten spełniają także rośliny cebulowe i bulwiaste, lecz ogrodnicy stworzyli dla nich oddzielne grupy hodowlane.

O trwałości roślin decyduje przede wszystkim klimat. Wiele gatunków z cieplejszych obszarów kuli ziemskiej jest w swym kraju roślinami trwałymi, ale u nas mogą być one hodowane jedynie jako rośliny pokojowe lub rośliny jednoroczne, jak np. żeniszek (*Ageratum houstonianum*). Podobnie wiele gatunków

uprawianych jako byliny w niezbyt oddalonych krajach nadmorskich jak np. w Holandii czy Wielkiej Brytanii, nie znosi silnych zimowych mrozów. Dlatego nasi hodowcy często bywają rozczarowani, ponieważ przy wyborze bylin do swoich ogrodów korzystali z literatury opracowanej przez autorów opierających się na doświadczeniach hodowlanych krajów o odmiennych warunkach.

Kierując się kryterium żywotności, byliny można podzielić na kilka grup. Części nadziemne większości bylin rosnących w naszych warunkach klimatycznych w okresie jesiennym obumierają, a rośliny zimą w postaci np. kłaczka. Wiosną kielkują, potem kwitną, wytwarzają nasiona, w końcu część nadziemna ponownie obumiera. Inne gatunki są wiecznie zielone, ich część nadziemna nieustannie się odnawia, w okresie wegetacji pojawiają się kwiaty i owoce. Specyficzną grupę tworzą rośliny, które przez kilka lat rozmnażają się tylko wegetatywnie – wytwarzają łodygi i liście. Kiedy dojrzeją, kwitną, wydają nasiona i całkowicie obumierają. Tylko w niektórych grupach roślin znajdziemy takie bogactwo gatunkowe i różnorodność jak właśnie u bylin.

Łubin mieszańcowy (*Lupinus x hybridus*) pochodzi z Montany, Utah, Kolorado i Kalifornii w Stanach Zjednoczonych. ▶

Skąd pochodzą byliny

▲ Kokoryczka szerokolistna (*Polygonatum hirtum*).

Rośliny, które mogą u nas rosnąć jako byliny, pochodzą z obszarów podobnych klimatycznie, a więc ze strefy umiarkowanej, ewentualnie z wyższych partii strefy subtropikalnej. Poza roślinami rosnącymi w obszarze pasma umiarkowanego Europy, Ameryki i Azji są to także rośliny stepów i sawann oraz liczne gatunki górskie i wysokogórskie. Najczęstszym czynnikiem ograniczającym ich żywotność w naszych warunkach jest mróz pojawiający się w okresie zimowym.

Różnorodność naturalnych środowisk bylin jest ogromna. Oprócz wymogów co do temperatury na stanowisku, poszczególne gatunki różnią się wymaganiami dotyczącymi właściwości gleby, ilości światła, ilości opadów, wilgotności powietrza i in. Dzięki temu na każde miejsce w ogrodzie znajdzie się gatunek byliny, która będzie się tam dobrze rozwijać – może z wyjątkiem ciężkich,

zimnych gleb, na których przetrwa niewiele roślin. Nie jest zatem ważne, z którego kraju czy kontynentu pochodzi roślina, ale jakie warunki panują w jej naturalnym środowisku. Tak więc obok siebie może dobrze rosnąć tawułka (*Astilbe japonica*) z Dalekiego Wschodu i europejski gatunek kokoryczki (*Polygonatum hirtum*), ponieważ obie lubią zacienione, umiarkowanie wilgotne miejsca. Podobnie na bardziej suchych, widnych stanowiskach dobrze czuje się gipsówka (*Gypsophila paniculata*) z południowej Europy i wiesiołek (*Oenothera macrocarpa*) z Ameryki Północnej. Wiele gatunków bylin jest dość tolerancyjnych i udaje się im przystosować do istniejących warunków, ale tylko we właściwie dobranym środowisku rozwiną się w pełnej okazałości.

▼ Tawułka (*Astilbe japonica*).

▲ Jesienne zabarwienie liści miskantu chińskiego (*Miscanthus sinensis* 'Ghana').

trast np. z kilkoma dużymi kwiatami lepnicy (*Silene coronaria*), a pozornie jednolita zieleń liści może się zmienić w wyrafinowaną grę kształtów, wielkości i struktur. Okrągłe liście funkii (*Hosta*) będą kontrastować ze smukłymi liśćmi kosaćca (*Iris*), omszałe liście bodziszka (*Geranium*) z błyszczącymi liśćmi epimedium (*Epimedium*), a lebiodka (*Origanum vulgare*) o dość delikatnej budowie i drobnych liściach z *Macleaya cordata* o wzniesionych prostych pędach i dużych pierzastych liściach. Liczne gatunki nie tracą swego czaru nawet zimą – oprócz wiecznie zielonych bylin są to przede wszystkim trawy ozdobne, które swoimi smukłymi źdźbłami wnoszą do kompozycji pion, a także ruch i dźwięk. Rabata złożona z roślin różnej wysokości będzie wyglądać dynamiczniej niż zgrupowanie roślin tej samej wysokości. Wyższe rośliny sadzimy w miejscach bardziej oddalonych od obserwatora, tworząc w ten sposób tło dla rosnących przed nimi roślin niższego wzrostu. Kontrasty między kolorem, wysokością roślin, ich strukturą i teksturą nie powinny być w ogrodzie zbyt duże, gdyż

kompozycja będzie wyglądać nienaturalnie i chaotycznie. Dlatego raczej nie należy sadzić obok siebie okazałych roślin o wielkich liściach i drobnych roślin z małymi listkami. Powinna obok nich rosnąć roślina o cechach pośrednich (średnio wysoka), która stonuje nadmierny kontrast.

Typy nasadzeń bylinowych

Jest wiele możliwości wykorzystania bylin. Najczęściej sadi się je na rabatach. Rabata może być geometryczna albo nieregularna. Dawniej zakładaniem regularnych rabat rządziły określone reguły. Zasadzone rośliny tworzyły gęstą grupę o różnych stopniach wysokości. Rabata mogła być jednostronna – nawiązująca do muru czy żywopłotu (najwyższe rośliny sadzono wówczas najdalej od obserwatora) – albo dwustronna (najwyższe rośliny rosły w środku grządki). Z nimi łączył się pas średnio wysokich roślin obrzeżony gatunkami niskimi i płozącymi. Nie było możliwości dostrzeżenia indywidualnego charakteru poszczególnych roślin. Ten rodzaj rabaty jest typowy dla angielskich ogrodów wiejskich.

Jesienne zabarwienie liści funkii (*Hosta*). ▶

▲ Owoce poziomkówki indyjskiej (*Duchesnea indica*).

▼ Gra kształtów, wielkości, struktur i kolorów.

▲ Duży kontrast między rośliną lebidki pospolitej (*Origanum vulgare*) a *Macleaya cordata* lekko łagodzi tojeść kropkowana (*Lysimachia punctata*).

Dzisiaj, zakładając rabatę, można postępować swobodniej. Wysokie i bardziej dominujące byliny miesza się w dowolny sposób ze średnio wysokimi i niskimi roślinami; w większym stopniu niż kiedyś wykorzystuje się rośliny o ozdobnych liściach. Geometryczne rabaty mogą być zakładane wzdłuż dróg, płotów, ścian budynków (np. w ogródkach frontowych przed domami jednorodzinnymi) – wszędzie tam, gdzie ma uzasadnienie ich regularny kształt. Zasada sadzenia dowolnych grup bylin stosowana jest też przy zakładaniu

Gipsówka wiechowata (*Gypsophila paniculata*) i firletka kwiecista (*Silene coronaria*). ▶

częściej dziś spotykanych rabat o nieregularnym kształcie. Rabaty te wyglądają naturalnie i stają się częścią wielu zakątków w ogrodzie (okolic tarasów, zbiorników wodnych itp.). Na klasycznych grządkach tego typu kilka mało dominujących roślin zostaje uzupełnionych innymi bylinami, ewentualnie krzewami liściastymi i iglakami.

Rabaty bylinowe mogą być też obsadzone w nietradycyjny sposób, wynikający ze specyfiki danego stanowiska. Na miejscach słonecznych z bardziej przepuszczalną glebą można zastosować gatunki stepowe reprezentowane przede wszystkim przez liczne trawy ozdobne. Z tego samego terenu pochodzi wiele gatunków roślin cebulowych i bulwiastych, które wraz z trawami i innymi bylinami mogą tworzyć ciekawą kompozycję. Ciekawie będzie wyglądał zakątek z roślinami sucholubnymi, przywodzący na myśl rejon Morza Śródziemnego – można w nim posadzić mrozoodporne sukulenty, lewkonie, lebidkę, trawy ozdobne i rośliny cebulowe. Taką rabatę dobrze jest obsadzić roślinami je-

▲ Ogródek frontowy przed budynkiem mieszkalnym.

▲ Swobodnie obsadzona rabata na początku lata.

Swobodnie obsadzona rabata jesienią – astry (*Aster*). ▼

